

Söderfors hembygdsförening

Söderfors ankarbruk anlades år 1676 på en av Dalälvens största öar, Jörtsön. Anledningen var att Sverige befann sig i krig med Danmark och flottans roll var av stor betydelse i den tidens krigföring. Vid en inventering visade det sig att flottan led akut brist på skeppsankare som skyndsamt måste anskaffas. Bergskollegium sammanträdde med bergsmannen Claes Depken, adlad Anckarström, och utfärdade privilegier för Depken år 1676 att vid Söderforsen i Dalälven anlägga ett ankarverk. Tillverkningen av ankare i Söderfors skulle ske med ensamrätt i Sverige, ett avtal som räckte ända fram till år 1811. I den engelska parken i Söderfors finns detta monument där två stycken ankare, med vikten fem ton per styck, är hopsatta med en gemensam stock av trä. I andra halvan av 1800-talet blev ankarna beställda till en båt som skulle heta Försiktigheten. Ankarna tillverkades och fraktades till Skeppsholmen i Stockholm. Av någon okänd anledning byggdes aldrig båten och ankarna behövdes inte. Efter vissa förhandlingar kom ankarna tillbaka till Söderfors och riggades upp på detta sätt.

Foto Richard Boström. Text Gunnar Thollander.

Efter Claes Grills död år 1767 tog hans gemål Anna Johanna d.ä. över ledningen av bruket. Trots att hon var en rik änka så ömmade hon och kände för de många mycket fattiga änkor som bodde i Söderfors. Hon lät därför bygga detta hus där dessa änkor fick bo hyresfritt och slapp därmed gå ut med tiggarskålen. Huset byggdes av slaggsten och fungerade som en social inrättning när det stod klart år 1776. Som mest bodde här 40 änkor samtidigt i början av 1800-talet. Enkhuset fungerade som bostadshus ända in till mitten av 1900-talet.

Foto Agnetha Pettersson, Upplandsmuseet. Text Gunnar Thollander.

Claes och Anna Grills son Adolf Ulrik tog över brukets ledning år 1780. Han kom att göra betydande insatser för industrin men inte minst för själva samhället Söderfors. Genom en kyrkbrand blev han den som byggde nuvarande kyrka, i nyklassicistisk stil, som invigdes år 1792. Men hans största och för framtiden mest uppskattade insats blev anläggandet av den Engelska parken. År 1795–97 fullbordades detta arbete med gröna ytor, planterade träd av speciella arter samt en grävd kanal i den senare delen av parken. Det som verkligen blev den stora attraktionen är kopian av ett grekiskt tempel med 40 kolonner som vi ser på bilden. Invigningen skedde midsommaraftonen 1797.

Foto Agnetha Pettersson, Upplandsmuseet. Text Gunnar Thollander.

Det som betydde mest för brukets tillkomst var Dalälven som just här hade en mäktig fors. För att ett järnbruk skulle kunna fungera på den tiden då Depken startade sin verksamhet var vattenkraften en av de nödvändigaste komponenterna. Vattnet var den kraft som skulle få igång de väldiga vattenhjulen som i sin tur drog de stora hamrarna som möjliggjorde smide av grovt järn. Så småningom förvandlades vattenkraften till elektrisk kraft. Här syns Storforsen i Söderfors med den första kraftstationen byggd år 1899.

Foto Richard Boström. Text Gunnar Thollander.